

Oponentský posudek disertační práce práce Jana Josla „Umění a péče o duši u Jana Patočky“ předložené na Univerzitě Karlově v Praze na Filozofické fakultě - katedra estetiky

Disertační práce Jana Josla představuje zdařilý pokus o interpretaci klíčových problémů filosofie Jana Patočky. Autor zvolil myšlenkově a interpretačně velmi náročné téma, které předpokládá odborné znalosti nejen základních problémů filosofie umění u J. Patočky, ale současně také znalosti příslušné značně rozsáhlé speciální sekundární literatury. Cílem práce je podat rozbor rozhodujících komponent Patočkovy koncepce umění a určit její místo v kontextu celé jeho filosofie a zařadit ji do rámce obecného filosofického diskursu české a evropské filosofie 20. století.

Disertační práce je koncipována jako analytický rozbor jednotlivých etap vývoje Patočkovy filosofie umění v kontextu nejdůležitějších odborných diskusí o dané problematice a systematickým způsobem rozebírá její jednotlivé tematické okruhy. Analyzuje vliv řady významných filosofických koncepcí na Patočkovu filosofii umění (Hegela, Bergsona, Husserla, Heideggera) a poukazuje na jejich samostatnou a originální reinterpretaci v Patočkově koncepci umění. Autor ve svých interpretacích zvolil metodu systematicky prováděných detailních rozborů vybraných problémů Patočkovy filosofie umění a poukázal na jejich příslušné významové souvislosti doprovázené rozbory relevantních systematických a historických konotací a kontextů.

Předložená disertační práce má vysokou odbornou úroveň a zvolené téma je kvalitně zpracováno. Rozbory a interpretace složitých problémů Patočkovy fragmentární filosofie umění jsou zdařilé a přesvědčivé a představují přínos jak k soudobé odborné literatuře o Patočkově filosofii umění, tak o širších a obecných souvislostech daného tématu. Autor prokázal nejen hlubokou znalost speciálních problémů Patočkovy filosofie, ale také řady příslušných vědních oborů (estetiky, dějin umění aj.) a dalších příbuzných disciplín (dějin filosofie, ontologie, noetiky, aj.) Rozsah i hloubka práce svědčí o dlouhodobém a systematickém zájmu o dané téma a snahy o jeho kritické zpracování. Lze konstatovat, že autor postupoval ve svých interpretacích samostatně a zdařilým způsobem formuloval vlastní stanoviska a dílčí konkrétní závěry.

K nepopíratelným kvalitám předložené disertační práce náleží také skutečnost, že v jejím Úvodu jsou definována metodologická východiska interpretačních postupů. Zkoumané Patočkovy teorie jsou kriticky konfrontovány s jinými koncepcemi (Husserl, Bergson, Heidegger, Biemel) a analyzovány jejich ústřední pojmy, metody a pojmový aparát. Autor ve svých rozborech vyšel z odborných studií řady českých autorů (F. Karfík, V. Zuzka, I. Chvatík, M. Ševčík, aj.) a samostatně navázal na dosavadní výzkumy daného tématu v rámci české i světové odborné literatury. Nesporným přínosem předložené práce je také skutečnost, že dané rozbory nezůstávají u pouhé

deskripce uvedených problémů a proklamování obecných tezí a tvrzení, nýbrž pracují s bohatým empirickým materiálem, kterým autor své závěry dokládá a ilustruje. Vychází přitom z jedné z ústředních tezí disertační práce, podle níž platí, že problematiku Patočkovy filosofie umění nelze zkoumat odděleně od širšího kontextu moderní filosofie 20. století a s ní spojenými ontologickými a filosofickými problémy a teoriemi.

Disertační práce J. Josla se opírá o důkladnou znalost primární a sekundární literatury, má systematický charakter a využívá nejnovější odbornou literaturu. Autor se ve svých závěrech současně opírá o výsledky svých dosud publikovaných dílčích studií. Ve svých interpretacích prokázal nejen podrobnou znalost dané tematiky, ale také schopnost samostatným způsobem interpretovat složité problémy současných filosofických, ontologických a psychologických teorií estetiky a kriticky posoudit relevantní závěry autorů zabývajících se danou problematikou. Autorovi se podařilo objasnit základní významové souvislosti uvedených teorií a poukázat jejich na výsledky a širší kontexty. Práce je napsána s velkým přehledem a je na ní patrné systematické odborné vedení školitele práce PhDr. M. Ševčíka, Ph.D.

Ve svém souhrnu představuje disertační práce J. Josla významný přínos k stávající odborné literatuře. Je kvalifikovaným úvodem do základních problémů soudobých diskusí o povaze a charakteru Patočkovy koncepce umění v rámci českých i evropských odborných diskusí na toto téma. Konkrétní interpretace jednotlivých problémů mají vyvážený charakter a bylo v nich dosaženo adekvátního proporcionalního vztahu mezi deskriptivní rovinou výkladu a rovinou interpretační. S připojeného rozsáhlého seznamu primární a sekundární literatury je zřejmé, že splnit tento požadavek a cíl nebylo snadné, neboť zvolené téma je značně rozsáhlé a složité, a zahrnuje neobyčejně široké spektrum interdisciplinárních problémů. Mezi pozitivní stránky dané práce náleží, že autor ve svých rozborech nezůstal u pouhé sumarizace daných problémů a jejich deskriptivního popisu, ale že také předložil vlastní stanoviska a kritické hodnocení. I tato skutečnost přispívá ke kvalitě předložené práce a zvyšuje její odbornou úroveň. Jednotlivé interpretace se opírají o věcnou znalost vybraných problémů Patočkovy filosofie umění a podávají přehledný a ucelený obraz o rozsáhlé problematice jeho složité filosofie. Svědčí o důkladné erudici a obeznamenosti se všemi nejvýznamnějšími soudobými teoriemi týkajícími se daného tématu. Za zvláště přínosnou pokládám 2. část práce (Umění) a 4. část (Konec dějin umění).

Na práci je patrné, a tato skutečnost rovněž přispívá k jejím odborným kvalitám, že J. Josl navázal na dosavadní studie české i světové odborné literatury a vyšel z jejich závěrů. Kvalitním zpracováním zvoleného tématu představuje předložená práce zdařilý pokus analyzovat problematiku Patočkovy filosofie umění v kontextu nejvýznamnějších soudobých diskusí na toto téma. Hlavní přínos práce je dán především v systematickém a interdisciplinárním

zpracování dané problematiky z hlediska různých oborů – filosofie, estetiky, psychologie, ontologie a noetiky. Na práci je také přínosné, že je v ní adekvátním způsobem zachycena a popsána geneze a typologie uvedených problémů a provedeno chronologické členění dané problematiky, které je kombinováno s členěním systematickým.

Přes své nesporné odborné kvality a vysokou úroveň obsahuje předložená disertační práce ovšem na druhé straně některé formální problémy. Poněkud schematicky působí časté konfrontace Patočkovy koncepce „péče o duši“ s teoriemi umění u jiných autorů. Autor sice správně upozorňuje, že celá diskuse nad problematikou Patočkovy koncepce umění má svá východiska v diskusích mezi Husserlem a jeho teorií „přirozeného světa“ a Heideggerovou transpozicí tohoto problému do podoby zkoumání autentických struktur existenciální ontologie „pobytu“, a má v tomto smyslu charakter repliky a reinterpretace některých východisek a problémů uvedených autorů, přesto by bylo možná vhodné blíže analyzovat posuny této problematiky v kontextu soudobé hermeneutické filosofie a hermeneutických koncepcí umění. I když autor na řadě míst poukazuje na problematičnost Husserlovy fenomenologie a Heideggerova konceptu umění, nelze nepřipomenout, že řada dalších, neméně významných souvislostí nebyla blíže tematizována a kriticky zkoumána, např. specifický charakter Patočkovy chronologické klasifikace vývojových etap umění, které jsou mj. poplatné jiným koncepcím, např. v rámci německé filosofie konce 18. a počátku 19. století (Schelling, Hegel, Schiller, aj).

V této souvislosti lze formulovat některé doplňující konstruktivní připomínky, resp. eventuální náměty k dalšímu zkoumání. Bylo by vhodné více zdůraznit diskrepanci mezi Patočkovým a Heideggerovým pojetím umění a upozornit, že nejen Patočkova, ale také ani Heideggerova koncepce umění nebyla uceleným a systematickým pojednáním o dané problematice, nýbrž projektem, který vycházel z konceptu destrukce dějin západní filosofie a nutnosti obnovit autentický, v evropské metafyzice údajně zapomenutý rozměr autentického bytí. Autor sice správně poukazuje na skutečnost, že Patočka i Heidegger explicitně pokládali téma umění za filosoficky relevantní a významné, ale u obou myslitelů současně platí, že z hlediska jejich filosofie dané téma představovalo pouhý doplněk k dalším a hlubším filosofickým zkoumáním. Sporná je také teze, že umění, filosofie a věda musí mít jednotný základ. Lze si totiž položit relevantní otázku, zda to není jen pouhá nostalgie po anticko středověkém pojetí a zda pro evropskou modernu neplatí spíše teze M. Webera na jejich nutném a funkcionálně podmíněném rozdělení do oddělených oblastí s vlastními nezávislými kritérii, postuláty a hodnotami. Také platnost některých Patočkových soudů o umění zůstává zatížena mnoha problémy a nejasnostmi – umění má ontologický charakter „odkrývání pravdy předchůdné skrytosti bytí“, ale současně musí mít etické poslání a normativní edukativní náplň a význam. Za určitý problém lze také označit skutečnost, že chybí vyrovnání

s Gadamerovou hermeneutikou a hermeneutickým konceptem umění jako ontologické hry umožňující vyřešit jeden z ústředních problémů novověkého subjekt- objektového rozvrhu světa. Na některých místech lze také doporučit opatrnější formulace některých problémů (s. 24, 102).

I přes uvedené připomínky, eventuální konstruktivní návrhy a náměty lze ovšem závěrem konstatovat, že předložená disertační práce Jana Josla splnila stanovený cíl. Podala erudovaný výklad zvoleného tématu a představuje zdařilý výklad klíčových problémů Patočkovy filosofické koncepce umění. Svými odbornými kvalitami spojenými s vysokou úrovní zpracování zvoleného tématu, výběrem a zpracováním rozsáhlé primární a sekundární literatury splňuje požadavky kladené na odbornou úroveň disertační práce a proto ji lze **doporučit** k obhajobě. Návrh klasifikace – **prospěl**.

V Praze dne 7. července 2016

PhDr. Vlastimil Z á t k a, CSc.
Filosofický ústav České akademie věd,
110 00 Praha 1
Jilská 1

